

Sygn. akt III AUa 736/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
Sędziowie:	SSA Romana Mrotek SSO del. Beata Górską
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 26 lutego 2013 r. w Szczecinie

sprawy Miejskiego Zakładu (...) w G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

przy udziale zainteresowanego M. S.

o ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 19 czerwca 2012 r. sygn. akt VI U 361/12

1. oddala apelację,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. na rzecz Miejskiego Zakładu (...) w G. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt III AUa 736/12

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. decyzją z 25 stycznia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. stwierdził, że podstawa wymiaru składek ubezpieczonego M. S. w grudniu 2010r. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w Miejskim Zakładzie (...) w G. wynosi na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe po 4525,09 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne 3904,70 zł.

Od decyzji odwołał się Miejski Zakład (...) w G., **który wniósł** o jej zmianę poprzez ustalenie, że podstawa wymiaru składek od wynagrodzenia zainteresowanego w grudniu 2010 r. wynosi na ubezpieczenie emerytalne, rentowe,

chorobowe i wypadkowe po 3725,09 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne 3214,38 zł, tj. w wysokości zadeklarowanej przez płatnika.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Zainteresowany M. S. nie ustosunkował się do odwołania.

Wyrokiem z 19 czerwca 2012 roku Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. **zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że podstawa wymiaru składek za grudzień 2010 r. za zainteresowanego M. S. wynosi na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe 3.725,09 zł a, na ubezpieczenie zdrowotne 3.214,38 zł.**

Sąd okręgowy ustalił, że w Miejskim Zakład (...) w G. obowiązuje regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, uzgodniony z działającymi w zakładzie związkami zawodowymi, który przewidywał od 1 października 2010 roku, że z okazji świąt bożonarodzeniowych wszyscy pracownicy otrzymają świadczenia pieniężne. Wysokość świadczeń określić miała komisja socjalna, na podstawie złożonych przez pracowników oświadczeń, po zatwierdzeniu przez Dyrektora. Niezłożenie oświadczenia w określonym terminie powodować miało przyznanie świadczenia w najniższej wysokości (pkt VII.1). Komisja Socjalna, składająca się z przedstawicieli trzech związków zawodowych, na posiedzeniu w dniu 24 listopada 2010 r. postanowiła przyznać wszystkim pracownikom zatrudnionym na dzień 30 listopada 2010 r. bon finansowy z okazji świąt bożonarodzeniowych według kryterium dochodu na osobę w rodzinie: 600 i poniżej - 870 zł, 601-1000 - 850 zł, 1001-1400 - 820 zł, 1401 i powyżej - 800 zł brutto świadczenia. Zainteresowany nie złożył oświadczenia o uzyskiwanych dochodach, wobec czego świadczenie zostało przyznane mu w najniższej wysokości. W grudniu 2010 r. ze środków funduszu socjalnego wypłacono mu 800 zł. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. uznał, że płatnik składek w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne nie uwzględnił przychodu - bonusu finansowego z okazji świąt bożonarodzeniowych osiągniętego przez ubezpieczonego i finansowanego ze środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Na skutek tego wydał sporną decyzję z 25 stycznia 2012 r.

Przywołując treść art. 4 pkt 9 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz.U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm., zwana dalej ustawą systemową); art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027) oraz § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. nr 161, poz. 1106, zwane dalej rozporządzeniem) sąd okręgowy stwierdził, że podstawy wymiaru składek nie stanowią przychody w postaci świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Dopiero w przypadku wystąpienia przez związki zawodowe z żądaniem określonym art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (dalej jako ustawa o z.f.ś.s.) i uwzględnieniu takiego żądania, można by uznać, iż świadczenie nie zostało wypłacone ze środków funduszu socjalnego. Sąd wskazał, że organ rentowy nie wykazał, aby świadczenie w kwocie 800 zł wypłacone zainteresowanemu nie pochodziło ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z tego względu zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie stanowiło podstawy wymiaru składek. Ustosunkowując się do zarzutów organu rentowego, polegających na ocenie zasadności przyznawania świadczeń socjalnych (formułowanych bez uprawnienia) uznał, że są one nieuzasadnione. Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Ustęp 2 tego artykułu stanowi, że zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę

do reprezentowania jej interesów. Zgodnie z ust. 3 związkowi zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz. Ocena kryteriów i decyzja o przyznaniu świadczenia należy do pracodawcy. W (...) w G. kryteria przyznawania świadczeń określone zostały w regulaminie, uzgodnionym ze związkami zawodowymi. Sąd okręgowy zwrócił uwagę, że komisja socjalna składająca się z przedstawicieli związków zawodowych działających w zakładzie podejmowała decyzje o przyznawaniu i kryteriach przyznawania świadczeń. W dniu 24 listopada 2010 r., komisja postanowiła przyznać wszystkim pracownikom zatrudnionym na dzień 30 listopada 2010 r. bonu finansowego z okazji świąt bożonarodzeniowych według kryterium dochodu na osobę w rodzinie, określając kryteria przychodowe na członka rodziny uprawniające do przyznania świadczenia oraz wysokość. Według zapisów regulaminu w przypadku niezłożenia oświadczenia w określonym terminie świadczenie pieniężne będzie przyznane w najniższej wysokości. Dla pracowników złożenie takiego oświadczenia było dobrowolne. Pracodawca nie ma narzędzi do zmuszenia pracowników do składania tego rodzaju oświadczeń. Zgodnie z regulaminem konsekwencją braku oświadczenia było przewidziane przez komisję przyznanie bonu finansowego w najniższej wysokości. W ocenie sądu pierwszej instancji kryterium dochodu na członka rodziny jest kryterium uwzględniającym sytuację rodzinną, majątkową i życiową pracownika. Jest to kryterium obiektywne i sprawdzalne. Bezdiskusyjnym jest, że to pracodawcy gospodarują środkami funduszu socjalnego wyłącznie na podstawie regulaminu, który muszą mieć bez względu na to, czy fundusz ten tworzą obowiązkowo, czy dobrowolnie. W regulaminie określają przede wszystkim zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej oraz warunki korzystania ze świadczeń finansowanych z jego środków. Pracodawca nie może w regulaminie ograniczyć kręgu osób uprawnionych do korzystania z funduszu. W tej sytuacji wyliczenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe i zdrowotne przedstawione przez płatnika składek jest prawidłowe.

Apelację od wyroku wniósł **organ rentowy**, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: - art. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez jego niezastosowanie w niniejszej sprawie, podczas gdy zastosowanie przedmiotowej regulacji prawnej powinno skutkować oddaleniem, w szczególności wobec nie zweryfikowania przez płatnika na jakie poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określone regulaminem zakładowego funduszu świadczeń socjalnych zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie; - art. 8 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w zw. z art. 2 pkt. 1 w/w. ustawy przez jego błędną wykładnię w wyniku błędnego przyjęcia, że pracodawca, gospodarujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych na podstawie regulaminu uzgodnionego ze związkami zawodowymi, mógł ustalić kryteria, upoważniające wszystkich pracowników płatnika składek do przyznania spornych świadczeń w sposób dowolny, polegający na przyznaniu zainteresowanemu spornego świadczenia w najniższej wysokości w związku z nie złożeniem przez niego wymaganego oświadczenia o dochodach, z pominięciem ustawowego obowiązku, polegającego na uzależnieniu przyznawania ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z tego funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej zainteresowanego podczas gdy zgodnie z w/w. regulacją prawną przyznanie spornego świadczenia zależało wyłącznie od w/w sytuacji zainteresowanego, będącego osobą uprawnioną do korzystania z funduszu, której płatnik składek nie zweryfikował; - art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych) przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające odpowiednio na błędnym przyjęciu, że wyłącznie uwzględnienie roszczenia związku zawodowego płatnika o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy stanowi podstawę do uznania, że sporne świadczenie nie zostało wypłacone ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, skutkującego błędnym zastosowaniem w/w. regulacji prawnej podczas gdy przedmiotowa regulacja takiej wyłącznej podstawy nie stanowi i nie znajdowała zastosowania w niniejszej sprawie; - art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt. 9 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, § 2 ust. 1 pkt. 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. z art. 21 w/w. ustawy, art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt. 1 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych przez ich błędną wykładnię, polegającą na wyłączeniu przez sąd okręgowy z podstawy wymiaru składek przychodu związanego z przyznaniem spornego świadczenia w postaci bonusu finansowego z okazji świąt bożonarodzeniowych zainteresowanemu, podczas gdy przedmiotowe świadczenie stanowiło przychód zainteresowanego w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z

tytułu jego zatrudnienia u płatnika składek w ramach istniejącego stosunku pracy; - art. 86 ust. 1 i ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez jego niewłaściwe zastosowanie i niezastosowanie w niniejszej sprawie w wyniku błędnego przyjęcia, że organ rentowy nie jest władny do weryfikowania udzielanych pracownikom, w tym zainteresowanemu, świadczeń pod względem kryteriów określonych regulaminem zakładowego funduszu świadczeń socjalnych podczas gdy zastosowanie przedmiotowej regulacji prawnej przesądzała o ustawowym zakresie kontroli organu rentowego, obejmującej prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek należnych od płatnika składek w tym z tytułu przyznania zainteresowanemu spornego świadczenia, do których pobierania zobowiązany był organ rentowy; - art. 227 k.p.c., polegające na pominięciu przez sąd okręgowy przy wydaniu zaskarżonego wyroku istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, polegającej na wykazaniu przez organ rentowy braku weryfikacji przez płatnika składek na jakie poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określonej przez tego płatnika w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2010r., zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie, czyli błąd w ustaleniach faktycznych zgodnie z treścią których płatnik po wypłacie spornych świadczeń nie weryfikował na jaki cel zainteresowany przeznaczył to świadczenie, ponadto wskazujących na brak uzależnienia przyznania przedmiotowego świadczenia, wypłacanego na wniosek, od faktycznej i rzeczywistej sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej zainteresowanego, będącego osobą uprawnioną do korzystania z w/w. funduszu - w tym zakresie nie podanie przyczyn, dla których sąd okręgowy odmówił w/w. dowodowym wiarygodności i mocy dowodowej; - art. 232 zdanie 1 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i nie zastosowanie w niniejszej sprawie w wyniku błędnego zważenia przez sąd okręgowy, że przyjęte w obowiązującym u płatnika regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych kryteria, tj. dochód na członka rodziny, polegające na przyznaniu spornego świadczenia w najniższej wysokości w związku z nie złożeniem przez zainteresowanego oświadczenia o dochodzie, bez weryfikacji na co to świadczenie zostało przez zainteresowanego faktycznie przeznaczone, są dopuszczalne, podczas gdy płatnik składek nie zweryfikował na co zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie wypłacone na jego rzecz i w tym zakresie płatnik składek nie wykazał stosownymi środkami dowodowymi przedmiotowej okoliczności, co powinno było skutkować oddaleniem w całości odwołania płatnika od zaskarżonej decyzji, ponadto nie podanie przez sąd okręgowy przyczyn, dla których odmówił on wiarygodności i mocy dowodowej w/w. nie wykazanych przez płatnika faktom, które to w/w uchybienia, stanowiące także o naruszeniu przez sąd okręgowy przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., miały istotny wpływ na wynik sprawy. Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego jej rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja organu rentowego jest nieuzasadniona. Sąd apelacyjny, wbrew zarzutom skarżącego, podziela zarówno ustalenia faktyczne, jak i ocenę prawną, zaprezentowane w uzasadnieniu wyroku sądu I instancji. Świadczenia w postaci bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia, przyznawane w ramach ZFŚS pracownikom (...), którzy nie złożyli oświadczeń o swojej sytuacji rodzinnej i majątkowej, nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanego.

Zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy systemowej. Natomiast zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi przychód – w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, co wynika z art. 4 ust. 9 ustawy systemowej. Natomiast z mocy delegacji zawartej w art. 21 tej ustawy obowiązuje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym, w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu

podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS, to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tegoż przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje więc, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu sądu apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim cytowany § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy istnieje w regulaminie ZFŚS podstawa sfinansowania bonusów, czy świadczenia te mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki rzeczywiście pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych. Stanowisko to jest konsekwentnie prezentowane w licznych orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie m.in. w wyrokach z 11 października 2012 r. (III AUa 539/12); z 4 grudnia 2012 r. (III AUa 570/12), czy z 17 stycznia 2013 r. (III AUa 647/12).

Analiza zachowania pracodawcy realizującego cele socjalne oczywiście powinna uwzględniać obowiązujące w tym względzie przepisy prawa pracy i powinna być prowadzona w każdym przypadku, który budzi wątpliwości. Obowiązek pracodawcy zaspokajania w miarę możliwości i warunków potrzeb bytowych, socjalnych i kulturalnych pracowników wynika z art. 16 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r., nr 21, poz. 94 ze zm.) i jest jedną z podstawowych zasad prawa pracy. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania w miarę posiadanych środków socjalnych potrzeb pracowników. Pracodawcy nie mają zatem bezwzględnie obowiązku prowadzenia działalności socjalnej na rzecz pracowników, gdyż przepisy kodeksu jedynie postulują prowadzenie takiej działalności, aby nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie, obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie o z.f.ś.s. Uprawia ona pracodawców do modyfikacji w prawie wewnątrzzakładowym (w układach zbiorowych pracy) obowiązków wynikających z ustawy, aby umożliwić im uzależnienie działalności socjalnej od posiadanych warunków i możliwości. Nie można pomijać, że zgodnie z intencją ustawodawcy ZFŚS jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin.

W myśl art. 1 ust. 1 ustawa o z.f.ś.s. określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej „Funduszem”, i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku pracy. Ze środków funduszu finansuje się zatem świadczenia nie wynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej pracy. Jedynie te działania, które podejmowane są w interesie pracowników, a nie pracodawcy mieszczą się w ustawowym pojęciu zakładowa działalność socjalna. Ustawa o z.f.ś.s. definiuje w art. 2 pkt 1, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Definicja działalności socjalnej daje zatem pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu m. in. bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania (czy przyznanie następuje np. na wniosek osoby uprawnionej, czy też z inicjatywy pracodawcy), a to w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u

którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1; jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Należy zatem podzielić pogląd sądu okręgowego, że brzmienie art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Przepis ten wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej.

Zdaniem sądu apelacyjnego przywołane przepisy prawa świadczą, że przy wypłacaniu świadczeń z z.f.ś.s. konieczne jest rozróżnienie ich wysokości na rzecz poszczególnych pracowników w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej konkretnego beneficjenta. W niniejszej sprawie płatnik składek obowiązkowi temu sprostał. Pobieranie od pracowników oświadczeń, w których dobrowolnie ujawniali wysokość dochodów przypadających na członka rodziny, pozwalało w sposób obiektywny rozdzielić środki z funduszu pomiędzy załogę zakładu pracy. Okoliczność, że osoby, które oświadczenia nie złożyły, otrzymywały bonus finansowy w najniższej wysokości nie sprzeciwiała się zasadzie różnicowania wysokości świadczenia w zależności od sytuacji socjalnej. W ocenie sądu apelacyjnego pracodawca jest uprawniony do tworzenia swoistego domniemania, że osoba odmawiająca złożenia oświadczenia znajduje się w kręgu osób o najlepszej sytuacji materialno-bytowej. Zgodnie z postanowieniami regulaminu ZFŚS obowiązującego w (...), pracownicy którzy nie złożyli oświadczeń, otrzymywali świadczenia w takiej wysokości, jak pracownicy, których dochód przekraczał 1.401 zł brutto na osobę w rodzinie. Oczywistym jest, że zwiększone wydatki w okresie świątecznym dotyczą wszystkich pracowników, zatem przyznanie bonusów finansowych każdemu zatrudnionemu na dzień 30 listopada 2010 r., było zgodne z art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 maja 2002 r. (sygn. I PKN 267/01, OSNP z 2004 r., nr 6, poz. 99) stwierdził, że „pracodawca nie narusza dóbr osobistych pracownika (art. 23 k.c., art. 47 i art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji), zobowiązując go zgodnie z postanowieniami regulaminu przyznawania zapomóg z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych do złożenia zaświadczenia o zarobkach uzyskiwanych u drugiego pracodawcy”, a w uzasadnieniu podniósł, że w ustawie „jest [...] zawarta zasada przyznawania ulgowych usług i świadczeń oraz dopłat z Funduszu według kryteriów o charakterze wyłącznie socjalnym, tj. uzależnionych co do zasady i wysokości od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Z tego zaś punktu widzenia nie może być obojętne to, czy i jakie dochody osiąga pracownik poza zakładem pracy, w którym ubiega się o świadczenie, oraz jaka jest sytuacja życiowa wszystkich członków jego rodziny, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Jeżeli więc przyznawanie świadczeń jest uzależnione od wymienionych wyżej kryteriów, to oczywiste staje się, że sytuacja pracownika lub innej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu wymaga każdorazowo wyjaśnienia, ustalenia i oceny”. Sąd apelacyjny zauważa jednak, że pracodawca ma prawo domagać się od pracownika udzielania informacji i odmowa ich udzielenia może skutkować nieprzyznaniem świadczenia (jeśli stanowi tak regulamin), bądź też skutkować może przyznaniem świadczenia w najniższej wysokości (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie).

Sąd II instancji nie podzielił też stanowiska skarżącego, jakoby sąd okręgowy dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez niezastosowanie art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., który definiuje pojęcie działalności socjalna. Przede wszystkim, wbrew twierdzeniom apelującego, przepis ten nie daje pracodawcy uprawnienia do zweryfikowania, na jakie to poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie. Art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., w zakresie wynikającym z przedmiotu sporu w niniejszej sprawie, stanowi jedynie, że działalność socjalna, to m.in. udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej. Pomoc ta może przybrać postać bonusu finansowego. Sąd apelacyjny stoi na stanowisku, że pracodawca nie dysponuje uprawnieniami do weryfikowania, jakie konkretnie produkty bądź też usługi opłacił z wypłaconych środków ich beneficjent. Gromadzenie przez płatników składek danych o zakupywanych przez pracowników towarach, czy to w postaci oświadczeń, czy innych (np. paragony sklepowe), stanowiłoby nieuprawnione gromadzenie danych o pracowniku. Wzmocnienia argumentacji apelującego nie stanowi orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008 r. (sygn. II PK 156/07, OSNP z 2009 r., nr 7-8, poz. 96),

w którym Sąd Najwyższy stwierdził: przepis art. 8 ust. 1 (...) nie stanowi podstawy przyznania wszystkim pracownikom świadczeń pieniężnych, które nie zmierzają do realizacji celów socjalnych zgodnych z art. 1 ust. 1 i art. 2 pkt 1 tej ustawy. Pogląd ten co do zasady aprobuje sąd apelacyjny. Należy jednak nadmienić, że fakty, w jakich orzekał Sąd Najwyższy były odmienne od ujawnionych w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy rozstrzygał przy ustaleniu, że wszyscy pracownicy otrzymali udział w premii prywatyzacyjnej, co stanowiło rozdysponowanie wśród osób uprawnionych 15% wartości przedsiębiorstwa przekazanych do zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Tym samym pracownicy ci nie otrzymywali żadnych środków o przeznaczeniu socjalnym. W niniejszej zaś sprawie poza sporem pozostaje okoliczność, że celem wypłacenia spornej kwoty były zwiększone wydatki zainteresowanego związane z okresem bożonarodzeniowym.

Abstrahując od powyższego należy stwierdzić jednoznacznie, że sposób spożytkowania świadczenia w żadnym razie nie może dyskredytować tego świadczenia i arbitralnie przesądzać o zaniechaniu realizacji celów socjalnych. Nie świadczy też o wynagrodzeniowej naturze świadczenia, która uzasadniałaby oskładkowanie przychodu. Bezspornie pracodawca przekazywał pracownikom bonusy finansowe na cele związane ze Świętami Bożego Narodzenia i wypełniał ustawowy wymóg finansowania świadczeń ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS. Należy przy tym podkreślić, że jedyna sankcja ustawowo sformułowana za naruszenie przepisów ustawy sprowadza się do art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że Związkowi zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz oraz art. 12a. Kto, będąc pracodawcą lub będąc odpowiedzialnym, w imieniu pracodawcy, za wykonywanie przepisów ustawy, nie wykonuje przepisów ustawy albo podejmuje działania niezgodne z przepisami ustawy, podlega karze grzywny; W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka się na podstawie wniosku pochodzącego od właściwego organu Państwowej Inspekcji Pracy w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Tym samym sąd apelacyjny podziela stanowisko, że organ rentowy nie jest władny do weryfikowania udzielonych pracownikom świadczeń pod kątem spełniania określonych w regulaminie kryteriów. Władny był natomiast do kwestionowania celów jakie określił pracodawca przeznaczając bony finansowe wypłacane pracownikom. Jak to zostało jednak wykazane we wcześniejszej części rozważań, regulamin z.f.ś.s., obowiązujący w zakładzie płatnika, przewidywał przeznaczenie środków funduszu na cele związane ze Świętami Bożego Narodzenia wszystkim pracownikom. Przyznanie świadczeń uzależniono od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej, którą zbadać miała komisja socjalna na podstawie złożonych przez pracowników oświadczeń. W wypadku niezgodnego z prawem administrowania środkami funduszu pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną (art. 8 ust. 3 u.z.f.ś.s.) i karno-administracyjną (art. 12a u.z.f.ś.s.). Trzeba zauważyć, że działające w (...) związki zawodowe nie kwestionowały zasady przydzielania bonusów i ich wysokości, jak i postanowień istniejącego regulaminu.

Wskazując na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną (pkt 1). Na podstawie art. 98 k.p.c., art. 99 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c., § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, zasądził koszty zastępstwa procesowego 120 zł.

SSO del. Beata Górską SSA Jolanta Hawryszko SSA Romana Mrotek